

บทที่ 2

ตรวจเอกสาร

เกลื้อน (Pityriasis versicolor) เกลื้อนเป็นโรคติดเชื้อราที่ผิวหนังชั้นนอกสุด เป็นโรคเรื้อรังและเป็นโรคติดต่อ ในคนปกติที่เป็นโรคนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางพยาธิสภาพน้อยมาก แต่อาการทางคลินิกที่พบในผู้ป่วยเอดส์จะรุนแรงกว่าคนปกติ (กวี ภูไพบูลย์, 2524)

เชื้อที่เป็นสาเหตุของโรคคือ *M. furfur* เป็นยีสต์รูปกลม (Spherical) หรือรีคล้ายขวด (Bottle - shaped) เป็น Lipophilic yeast การเพาะเชื้อต้องใช้วิธี oil - riched (สมุนไพร , คุชรู้งเรือง , 2539) เพราะต้องการไขมันที่มี C_{12} - C_{24} (medium and long chain free fatty acids) เมื่อเพาะเลี้ยงบน SDA ที่ขาดน้ำมันมะกอกให้ทวมฝ้าหน้าจุน โคโลนีสีครีม เมื่อส่องดูด้วยกล้องจุลทรรศน์ จะพบเซลล์รูปกลมหรือรี ขนาด 3-7 ไมโครเมตร

โรคเกลื้อน (Pityriasis versicolor) โรคนี้มีรายงานครั้งแรกในปีพ.ศ. 2386 โดย Eichstedt รอยโรคมีลักษณะเป็นตุ่มเล็กๆ อยู่รอบๆ รูขุมขน (Follicular type) หรือเป็นวง (Patchy type) มีสีต่างๆ กัน เช่น ขาว , ชมพู , ซ้ำดำ , น้ำตาล เนื่องจากเชื้อก่อโรคฝังตัวอยู่บริเวณชั้นซีไคสทำให้ผิวหนังชั้นนี้แยกตัวออก มองเห็นเป็นขุยคล้ายรำข้าว โรคขยายเป็นวงต่าง มักพบโรคบริเวณแก้ม คาง หน้าอก หลัง และบริเวณดังกล่าวจะมีสีขาว ส่วนโรคบริเวณในร่มผ้า เช่น รักแร้ ต้นขา ก้น มักมีสีซีดำ หรือสีน้ำตาล ผู้ป่วยโรคเกลื้อนมักไม่ค่อยมีอาการ ส่วนน้อยที่มีอาการคัน ปัญหาของผู้ป่วยคือเป็นวง ต่างไม่สวยงาม

นอกจากโรคเกลื้อนแล้ว *M. furfur* ยังเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการอักเสบที่รูขุมขน มักพบบริเวณหลัง ใหญ่ หน้าอก ผู้ป่วยส่วนมากเป็นคนผิวมัน การอักเสบที่รูขุมขนนี้อาจเกิดร่วมกับโรคเกลื้อนได้ โรค Seborrheic dermatitis เป็นโรคผิวหนังที่พบได้บ่อย มักพบในทารกและผู้ใหญ่ โรคมักเป็นบริเวณหนังศีรษะ ใบหู รักแร้ ใต้คาง มีรายงานว่าตรวจพบ *M. furfur* และแอนติบอดีต่อ *M. furfur* โรคนี้พบได้ในประชาชนร้อยละ 1-3 , ในหนุ่มสาวร้อยละ 3-5 แต่ในผู้ป่วยเอดส์พบได้ร้อยละ 20-83 (Schechtman , R.C., Midgley, G., Hay ,R.J., 1995) โรคนี้เป็นโรคทางผิวหนังโรคแรกที่พบในคนที่ติดเชื้อ เอชไอวี บางรายโรคปรากฏ 6 เดือนหลังได้รับเชื้อเอชไอวี (Conant MA, 1994)

ระบาดวิทยา เชื้อ *M. furfur* ชอบไขมัน (Lipophilic yeast) พบได้ตามผิวหนังและบริเวณชุมชนของคนปกติ ตรวจพบเชื้อได้ตามผิวหนังเด็กทารกร้อยละ 47 ผิวหนังผู้ใหญ่ชายร้อยละ 50 ผิวหนังผู้ใหญ่หญิงร้อยละ 20 การก่อโรคที่ผิวหนังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การรักษาสุขอนามัยไม่ดี ไม่ได้อาบน้ำชำระร่างกายสม่ำเสมอ ภาวะที่มีเหงื่อไหลไคลย้อย การลอกตัวของผิวหนังชั้นซีไคลซ์ เช่น ได้ยาพวก steroid การตั้งครรภ์ รวมทั้งพันธุกรรมก็มีส่วนในการเกิดโรค อุบัติการณ์ของโรคพบได้มากในประเทศที่มีอากาศร้อน เช่น ประเทศไทย

การรักษา เนื่องจากเชื้อราจำกัอยู่ที่ผิวหนังชั้นซีไคลมียาทาภายนอกหลายชนิดที่ใช้ได้ผลดี เช่น ยาที่ทำให้ผิวหนังชั้นนอกหลุดลอกออก เช่น Salicylic acid 2.5 % Selenium Sulphide ในรูปของแชมพู ยาทาในกลุ่ม Imidazole รวมทั้งยารับประทาน Ketoconazole ขนาด 200-400 มก. / วัน เป็นเวลา 2-4 สัปดาห์ ยาที่ใช้มีราคาแพงและต้องใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน เพื่อป้องกันการกลับมาเป็นอีก ซึ่งอาจจะมีผลข้างเคียงในการรักษาได้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีการเสาะแสวงหาสมุนไพรสำหรับรักษาโรคติดเชื้อราขึ้น โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพของยาสมุนไพรซึ่งไม่ทำให้เกิดอาการข้างเคียง และมีราคาถูกลงที่ประชากรส่วนใหญ่จะยอมรับได้ มีสมุนไพรหลายชนิดที่มีศักยภาพในการต้านเชื้อรา จึงต้องมีการหาปริมาณของยาที่เหมาะสม และให้ผลในการรักษาที่ดี จึงเป็นเหตุจูงใจให้ทำการศึกษาถึงฤทธิ์ในการต้านเชื้อเกลื้อนของน้ำมันหอมระเหยที่กลั่นจากพืชสมุนไพร

ตัวยาสำคัญในพืชสมุนไพร

พืชสมุนไพรแต่ละชนิด แต่ละส่วน เช่น ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล เมล็ด ประกอบด้วยสารสำคัญที่แตกต่างกันออกไป (Tyler, V.E., Brady, L.R. and Robbers, 1981) สารเหล่านี้เป็นตัวกำหนดสรรพคุณของสมุนไพร ชนิดและปริมาณของสารสำคัญจะขึ้นกับพันธุ์พืช สภาพแวดล้อมที่ปลูก และช่วงเวลาที่เก็บเกี่ยว (วันดี กฤษณพันธ์, 2538) ตัวยาสำคัญในพืชสมุนไพรจำแนกเป็นสองพวกใหญ่ๆ คือ

1. สารปฐมภูมิ (Primary Metabolite) เป็นสารที่มีอยู่พืชชั้นสูงทั่วไป พบในพืชเกือบทุกชนิด เป็นผลิตภัณฑ์ได้จากกระบวนการสังเคราะห์แสง (Photosynthesis) เช่น คาร์โบไฮเดรต ไขมัน โปรตีน รงควัตถุ และกลีโคอัลคาลอยด์ เป็นต้น (Champe, P.C. and Harvey, R.A., 1987)

2. สารทุติยภูมิ (Secondary Metabolite) เป็นสารประกอบที่มีลักษณะค่อนข้างพิเศษ พบต่างกันในพื้นที่แต่ละชนิด คาดว่าสารเหล่านี้เกิดจากกระบวนการชีวสังเคราะห์ในพืช (Biosynthesis) สารประเภทนี้ได้แก่ กลุ่มอัลคาลอยด์ กลุ่มไกลโคไซด์ แทนนิน แกมกลูเตียมอยด์ ลาเทกซ์ ฟลาโวนอยด์ ซาโปนิน น้ำมันหอมระเหย เป็นต้น ส่วนใหญ่ สารทุติยภูมิจะมีสรรพคุณทางยา หรือออกฤทธิ์เป็นสารพิษ (Farnworth, N.R. 1996)

น้ำมันหอมระเหย (Essential Oil) น้ำมันหอมระเหย (ถนอมศรี วงศ์รัตนสถิตย์, 2530) หมายถึง น้ำมันหอมระเหยที่ได้จากพืชที่อยู่ในเซลล์ (Oil Cell) ในลักษณะหยดเล็กๆ บางทีอยู่ในท่อหรืออยู่ในต่อมของขน (Glandular Hair) ของพืช น้ำมันหอมระเหยเป็นสาร Terpenoid อย่างหนึ่ง ที่มีองค์ประกอบเป็นพวก Monoterpenoids, Sesquiterpenoids และอาจพบ Diterpenoids, Triterpenoids และ Hemiterpenoids ด้วย มีบทบาทในเครื่องอุปโภคบริโภคในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนน้ำหอมและเครื่องสำอางค์ รวมทั้ง มีฤทธิ์ในการต้านการเจริญของเชื้อราและแบคทีเรียบางชนิด นับเป็นสารประกอบเคมีจากพืชสมุนไพร ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากกว่าสารประกอบประเภทอื่น

การแบ่งชนิดของน้ำมันหอมระเหย

พิจารณาจากปฏิกิริยาเคมี Oxygenation ของ Terpene hydrocarbon ตามธรรมชาติจะอยู่ในรูป Alcohol, Dehydrate, Ketone, Phenol, Ether, Ester และ Oxides สาร Oxygenated compounds เหล่านี้ เป็นสารที่แสดงกลิ่น รสชาติ และคุณสมบัติด้านการรักษาของ น้ำมันหอมระเหย ทำให้การแบ่งทางเคมีของน้ำมันหอมระเหย ขึ้นกับองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (Guenther, E., 1965)

1. ไฮโดรคาร์บอน (Hydrocarbon) ได้แก่ น้ำมันหอมระเหยที่มีสารประกอบจำพวกไฮโดรคาร์บอนเป็นองค์ประกอบหลัก อาจพบได้ทั้งรูปไฮโดรคาร์บอนโมนไซคลิกเทอร์เพน (Hydrocarbon monocyclicterpene) เช่น ลิโมนีน (Limonene) ซึ่งพบในน้ำมันมินต์ น้ำมันจากส้ม เป็นต้น

2. แอลกอฮอล์ (Alcohol) ได้แก่ น้ำมันหอมระเหย ซึ่งมีสารประกอบจำพวกแอลกอฮอล์ เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันมินต์ น้ำมันจากลูกผักชี น้ำมันจากดอกส้ม เป็นต้น
3. อัลดีไฮด์ (Aldehydes) ได้แก่ น้ำมันหอมระเหยที่มีสารจำพวกอัลดีไฮด์ เป็นองค์ประกอบหลัก น้ำมันหอมระเหยที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันอบเชย น้ำมันดอกส้ม น้ำมันมะนาว เป็นต้น
4. คีโตน (Ketone) น้ำมันหอมระเหยที่มีสารประเภทคีโตนเป็นองค์ประกอบหลัก น้ำมันหอมระเหยที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ที่สำคัญ ได้แก่ การบูร และมินต์
5. ฟีนอล (Phenoles) มีสารจำพวกฟีนอลเป็นองค์ประกอบหลัก ฟีนอลที่พบได้แก่ ยูจีนอล (Eugenol), ไทมอล (Thymol), คาฟาคอล (Cavacrol)
6. ฟีนอลิกอีเธอร์ (Phenolic ethers) มีสารจำพวกฟีนอลิกอีเธอร์เป็นองค์ประกอบหลัก ตัวอย่างของน้ำมันหอมระเหยในกลุ่มนี้ ได้แก่ น้ำมันเป็ยก็๊ก ซึ่งพบสาร แอนนิโทล (Anethole) เป็นต้น
7. ออกไซด์ (Oxide) มีสารจำพวกอีเธอร์เป็นองค์ประกอบหลัก ตัวอย่างเช่น ซินีออล (Cineole) ซึ่งพบได้ในน้ำมันยูคาลิปตัส
8. เอสเทอร์ (Esters) มีสารจำพวกเอสเทอร์เป็นองค์ประกอบหลัก ตัวอย่างเช่น เมธิลซาลิซิลเลต (Methyl salicylate) พบใน Wintergreen oil

การสกัดน้ำมันหอมระเหยออกจากพืช

วิธีที่ใช้ในการสกัด คือ การกลั่น (Distillation) (ฉอมบุญ ล้วนรัตน์, 2536)
แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. ใช้อุณหภูมิเกี่ยวข้อง โดยใช้อุณหภูมิต่ำเป็นหลัก
2. ไม่ใช้อุณหภูมิเกี่ยวข้อง เรียกว่า การกลั่นได้สูญญากาศ (Vacuum distillation)
น้ำมันหอมระเหยที่ได้จากการสกัดจะไม่มีสี แต่ถ้าเก็บไว้ระยะหนึ่งจะเกิดสี หรือมีแนวโน้มจะเป็นเรซิน ดังนั้น จึงควรเก็บในขวดสีอำพันป้องกันการออกซิไดซ์ ปิดจุกให้สนิทเก็บในที่เย็น

การกลั่นแบบมีอุณหภูมิเกี่ยวข้อง จะแบ่งเป็นสองแบบ

1. Wet distillation ใช้ไอน้ำเป็นหลัก เป็นการกลั่นที่น้ำมันหอมระเหยกับไอน้ำออกมาด้วยกันผ่านเครื่องควบแน่นแยกออกมา
 - 1.1 Steam distillation ใช้ความร้อนจากไอน้ำผ่านลงไปบนพืชที่ต้องการจะกลั่น จะสะสมความร้อนมากขึ้น น้ำมันหอมระเหยกับไอน้ำจะออกไปด้วยกัน
 - 1.2 Water-steam distillation น้ำกับไอน้ำอยู่ด้วยกันแต่คนละชั้น เช่น หม้อน้ำธรรมดา ไอน้ำผ่านบนตะแกรงซึ่งมีพืชอยู่ น้ำมันจะแยกระเหยขึ้นไป
 - 1.3 Water distillation น้ำกับสิ่งที่จะสกัดต้มไปด้วยกัน น้ำมันหอมระเหยกลายเป็นไอน้ำผ่านเครื่องควบแน่น น้ำมันหอมระเหยเบากว่าน้ำจะอยู่ด้านบน
2. Dry distillation ใช้ไอน้ำเป็นตัวอบภาชนะที่บรรจุพืชที่จะสกัดเมื่อร้อนมาก น้ำมันหอมระเหยจะระเหยผ่านเครื่องควบแน่น ซึ่งจะไม่มีการเติมน้ำเข้ามาเกี่ยวข้อง

ได้มีผู้ศึกษารสกัดจากสมุนไพรมีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของจุลินทรีย์และเชื้อราของน้ำมันหอมระเหยจากพืชสมุนไพรต่างๆ ดังนี้

ปี ค.ศ 1992 Misra และคณะ พบว่าน้ำมันหอมระเหยจากรากของ *Achyranthes aspera* ที่สกัดจากปิโตรเลียมอีเธอร์ มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของ *Aspergillus carneus* (Misra et al, 1992)

Habtemarian, Gray และ Waterman (1993) พบว่าสารสกัดด้วย Ethanol จาก *Premna oligotricha* มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของ *Bacillus pumilus*, *B. subtilis*, *Staphylococcus aureus* และ *S. faecalis*

Irobi และ Baramola (1993) ได้ศึกษาสารสกัดจากใบของ *Mitaracarpus villosus* ด้วยเอทานอล ซึ่งสามารถยับยั้งการเจริญของเชื้อรา *Trichophyton rubrum*, *Microsporum gypseum*, *Candida albicans*, *Aspergillus niger* และ *Fusarium solani* ได้

ปี ค.ศ. 1995 Carson และ Riley ได้ศึกษาถึงน้ำมันหอมระเหยจาก *Melaleuca alteranifolia* มีสาร terpinen-4-ol ซึ่งมีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของจุลินทรีย์ *Bacillus subtilis*, *Bacteroides fragilis*, *Candida albicans*, *Escherichia coli* เป็นต้น (Carson , C.F., and Riley, T.V., 1995)

Inoue และคณะ พบว่าสารสกัดจากใบ Yacon leaves, *Smallanthus sonchisolius* ด้วย 70% methanol เป็นสารต้านการเจริญของเชื้อรา ซึ่งเป็นเชื้อรา *Pyricularia oryzae* สาเหตุของโรค Rice blast (Inoue et al, 1995)

ปี พ.ศ. 2539 เพ็ญ นิติกรไชยรัตน์ พบว่าน้ำมันพริกไทย และน้ำมันโหระพา สามารถต้านสาเหตุของโรคกลาก 3 สายพันธุ์ คือ *Trichophyton rubrum*, *Trichophyton mentagrophytes*, *Epidermophyton floccosum*

สำหรับสมุนไพรที่เลือกมาศึกษาฤทธิ์ในการต้านเชื้อเกล็ดของน้ำมันหอมระเหย
มีดังต่อไปนี้ (วันดี กฤษณพันธ์, 2538)

กระชาย

ชื่ออื่น ๆ : กระแอน ระแอน (ภาคเหนือ) ชิงทราย (มหาสารคาม)

ชื่ออังกฤษ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Boesenbergia rotunda* (L.) Mansf.

วงศ์ : Zingiberaceae

เป็นพืชล้มลุก มีลำต้นอยู่ใต้ดินเรียกเหง้า มีรากเป็นกระจุก เป็นที่สะสมอาหาร ขอบน้ำ
เนื้อในรากมีสีเหลือง กลิ่นหอมเฉพาะตัว ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ คือเหง้าและราก

กะเพรา

ชื่ออื่น ๆ : กอมก้อ กอมก้อดง กะเพราขาว กะเพราแดง

ชื่ออังกฤษ : Holy Basil, Sacred Basil

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ocimum sanctum* Linn.

วงศ์ : Labiales (Lamiales)

กะเพรา เป็นไม้ล้มลุก มีลักษณะเป็นพุ่มสูง 30 - 60 ซม. มีขนทั่วไป พบในเขตร้อน ใน
ตำราไทยระบุสรรพคุณของกะเพราไว้ว่า ใบรักษาโรคผิวหนัง น้ำคั้นจากใบรักษาโรคผิวหนัง ทา
แก้กลากเกลื้อน โดยใช้ใบขยี้ทาบริเวณที่เป็น

ขมิ้นชัน

ชื่ออื่น ๆ : ขมิ้น ขมิ้นแกง ขมิ้นหยอก

ชื่ออังกฤษ : Turmeric

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma longa* Linn.

วงศ์ : Zingiberaceae

ขมิ้นชันเป็นไม้ล้มลุก มีเหง้าอยู่ใต้ดินที่ปลูกทั่วไปในเขตร้อน เหง้าขมิ้นเริ่มแก่เมื่อปลูกได้เจ็ดเดือน และเก็บได้เมื่ออายุ 9 - 10 เดือน ในตำรายาไทย ได้ระบุสรรพคุณของขมิ้นชันว่าสามารถรักษาโรคผิวหนังผื่นคัน รักษา กลากเกลื้อน

ข่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Languas galanga* (L.) stuntz.

วงศ์ : Zingiberaceae

ชื่อท้องถิ่น : ข่าตาแดง ข่าหยวก (เหนือ) ละเออเคย ละเออเซย (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)

ข่ามีลำต้นใต้ดินเรียกว่า "เหง้า" เหง้ามีข้อและปล้องชัดเจน เนื้อในสีเหลืองและมีกลิ่นหอมเฉพาะ ลำต้นที่อยู่เหนือดินสูงได้ถึง 2 เมตร น้ำมันหอมระเหยจากเหง้าข่า มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย และสารสกัดจากข่าด้วยแอลกอฮอล์ มีฤทธิ์ต้านเชื้อรา

ซีเหล็กเทศ

ชื่ออื่น ๆ : ซีเหล็กเผือก ผักเห็ด ลับมีนน้อย หมากกะลิงเทศ ซีเหล็กผี ขุมเห็ดเล็ก ผักจืดพรมคาน

ชื่ออังกฤษ : *Coffea Senna*

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cassia occidentalis* Linn.

วงศ์ : CAESALPINIACEAE

ซีเหล็กเทศ เป็นไม้ล้มลุกอายุปีเดียว สูง 1 - 2 เมตร เป็นวัชพืชที่พบขึ้นเองตามที่รกร้าง
แห้งแล้ง ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด ในตำรายาได้ระบุสรรพคุณของซีเหล็กเทศว่า เมล็ดใช้ภายนอก
บดเป็นผงทำเป็นยาขี้ผึ้งทาแก้กลากเกลื้อน ผิวหนังอักเสบ ผื่นคัน ช่วยดูหนองฝีและแก้โรคผิวหนัง
ต่าง ๆ ใบและฝักแก้กลากเกลื้อน

คื่นฉ่าย

ชื่ออังกฤษ : Celery

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Apium graveolens* Linn.

วงศ์ : Umbelliferae

คื่นฉ่ายเป็นพืชล้มลุก สูงประมาณ 30 เซนติเมตร มีก้านใบยาวเป็นกาบหุ้มรอบลำต้น
ใบเป็นใบประกอบ ออกตรงกันข้าม ออกดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม ดอกสีขาว ผลมีขนาดเล็ก ทั้งต้น
มีกลิ่นหอม ผลคื่นฉ่าย เมื่อนำมากลั่นด้วยไอน้ำจะได้น้ำมันหอมระเหยประมาณ 2 % ซึ่งประกอบด้วย
D - limonene, selinene, phthalides เป็นต้น

ชุมเห็ดเทศ

ชื่ออื่น ๆ : ชีคาก ลับมันหลวง หมากกะลิงเทศ ชุมเห็ดใหญ่

ชื่ออังกฤษ : Ringworm Bush, Candelabra Bush, Seven Golden Candle Stick, Ring

Worm Cassia, Candle Bush, Acapulco

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cassia alata* Linn.

วงศ์ : CAESALPINIACEAE

ชุมเห็ดเทศเป็นไม้พุ่มสูง 1 - 2 (-5) เมตร กิ่งมักจะตั้งฉากกับลำต้นชอบขึ้นตามที่ชุ่มชื้น
ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด พบทั่วไปในประเทศไทย ในตำรายาไทยได้ระบุสรรพคุณของชุมเห็ดเทศ
ไว้ว่า รากแก้โรคผิวหนัง แก้กลากเกลื้อน สารสำคัญที่พบในใบชุมเห็ดเทศเป็นสารประเภท

anthraquinones เช่น aloë-emodin, isochrysophanol, chrysophanic acid, emodin, rhein, 4,5-dihydroxy-1-hydroxymethylanthrone, 4,5-dihydroxy-2-hydroxy-methylanthrone

ตะไคร้

ชื่ออื่น ๆ : ตะไคร้แกง (ภาคกลาง) จะไคร (ภาคเหนือ) ไคร โพลีเล็ก (ภาคใต้) คาหอม (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน)

ชื่ออังกฤษ : Lemongrass, Lapine

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cymbopogon citratus* (DC.) Stapf

ชื่อพ้อง : *Andropogon citratus* DC.

วงศ์ : Graminae

ตะไคร้เป็นพืชล้มลุกจำพวกหญ้า อายุหลายปี มักขึ้นเป็นกอใหญ่ มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า ต้นและใบมีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ใบเดี่ยวรูปรี ยาว เป็นพืชมีดอกยาก ดอกเป็นช่อขนาดใหญ่ ออกตรงปลาย ผลมีขนาดเล็ก ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ คือลำต้นบนดินและเหง้า

ทองพันชั่ง

ชื่ออื่น ๆ : ทองคันทั่ง หญ้ามันไก่ (ภาคกลาง)

ชื่ออังกฤษ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rhinacanthus nasutus* Kurz

ชื่อพ้อง : *Rhinacanthus communis* Nees

วงศ์ : Acanthaceae

ทองพันชั่งเป็นพืชล้มลุก มีลักษณะเป็นไม้พุ่ม ใบเดี่ยวรูปกระสวย ผิวใบสาก ปลายและโคนใบแหลม ใบออกตรงกันข้ามเป็นคู่ ดอกสีขาวออกเป็นช่อสั้นๆ ตรงง่ามใบ ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ คือ ใบและรากสด

น้อยหน่า

ชื่ออื่น ๆ : น้อยหน่า มะนอแน่ มะแน่ ลานั่ง หมักเซียบ

ชื่ออังกฤษ : Custard Apple, Sugar Apple, Sweet Sop

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Annona squamosa* Linn.

วงศ์ : ANNONACEAE

น้อยหน่าเป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก กิ่งก้านเกลี้ยงสีเทาอมน้ำตาล มีถิ่นกำเนิดแถบอเมริกา
กลางและใต้ ในตำรายาไทยกล่าวถึงสรรพคุณของน้อยหน่าไว้ดังนี้คือ ใบแก้กลาก เกื้อน
ฆ่าพยาธิผิวหนัง ขับพยาธิลำไส้ ฆ่าเหา แก้หืด สารสำคัญที่พบในน้อยหน่าได้แก่ anonaine และ
น้ำมันหอมระเหยซึ่งมีสารประกอบหลายชนิด เช่น borneol, camphor, carvone, eugenol,
geraniol, limonene, linalool, linalool acetate, menthone, methylsalicylic acid, thymol,
pinenes

บัวบก

ชื่ออื่น ๆ : ผักแว่น ผักหนอก

ชื่ออังกฤษ : Asiatic Pennywort, Tiger Herbal

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Centella asiatica* Urban

วงศ์ : Umbelliferae (Apiaceae)

บัวบกเป็นไม้ล้มลุก เลื้อยแผ่ มีไหลงอก ออกรากและต้นตามข้อ เป็นวัชพืชที่พบทั่วไปใน
เขตร้อน พบทุกภาคในประเทศไทย ขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ดและปักชำไหล ในตำรายาไทย
ระบุสรรพคุณของบัวบกว่าทั้งต้นแก่ช้ำใน แก้ชักเสบ

พลู

ชื่ออื่น ๆ : พลูจีน นู เปล้าฮ้วน

ชื่ออังกฤษ : Betel Vine

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper betle* Linn.

วงศ์ : Piperaceae

พลูเป็นไม้เถาลำต้นเกลี้ยง เลื้อยพันต้นไม้อื่นโดยอาศัยรากเกาะที่งอกตามข้อมีปลุกทั่วไปในเขตร้อน ชอบความชุ่มชื้น ในตำรายาไทยระบุว่า พลูสามารถใช้รักษาโรคผิวหนังและแก้ลมพิษได้ สารสำคัญที่พบในพลูได้แก่ β - sitosterol, stigmasterol, eugenol, chavicol, tannin, arakene ฯลฯ

มะกรูด

ชื่ออื่น ๆ : มะขุน มะขูด ส้มกรูด ส้มม้าผี

ชื่ออังกฤษ : Leech Lime, Mauritius Papeda

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Citrus hystrix* DC.

วงศ์ : Rutaceae

มะกรูด เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง น้ำมันหอมระเหยจากเปลือกผลประกอบด้วย citral 40 เปอร์เซ็นต์ ใช้น้ำคั้นจากผลมะกรูดหรือน้ำผลมะกรูดเผาไฟผ่าซีกบีบเอาน้ำและน้ำมันจากผิวมะกรูดใช้สำหรับสระผม ช่วยรักษาชันนะตุ แก้กึ่งแคและคันศีรษะได้

แมงลัก

ชื่ออื่น ๆ : มังลัก (ภาคกลาง) ก้อมก้อขาว (ภาคเหนือ)

ชื่ออังกฤษ : Hairy Basil

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ocimum americanum* Linn.

ชื่อพ้อง : *O. canum* Sims

O. africanum Lour.

วงศ์ : Labiatae

แมงลักเป็นพืชล้มลุก ลำต้นสีเหลือง ทุกส่วนมีกลิ่นหอม ใบเป็นใบเดี่ยว มักเรียกผลว่าเป็นเมล็ด ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ ใบและเมล็ด

โหระพา

ชื่ออังกฤษ : Sweet Basil

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ocimum basilicum* Linn.

วงศ์ : Labiatae

โหระพาเป็นพืชล้มลุกขนาดเล็ก ทั้งต้นมีกลิ่นหอม มีขนอ่อนปกคลุมที่ใบ, ลำต้น ชอบใบหยักแบบฟันเลื่อยห่างๆ ออกดอกเป็นช่อดอกเป็นชั้นคล้ายฉัตร ดอกสีขาว, แดงอ่อน ใบมีน้ำมันหอมระเหย 0.02 - 0.04 % มีสารที่สำคัญ คือ Ocimene, α - pinene, 1-8-cineole, eucalyptol, linalool, geraniol, limonene, methylchavicol และ eugenol

อบเชยเทศ (อบเชยศรีลังกา)

ชื่ออังกฤษ : True Cinnamon, Ceylon Cinnamon

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cinnamomum verum* J.S. Presl.

วงศ์ : Lauraceae

อบเชยเทศเป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก เปลือกอบเชยเมื่อนำมากลั่นด้วยไอน้ำ ให้น้ำมันอบเชยเทศ (Cinnamon bark oil) ประมาณ 0.5 - 1 % น้ำมันอบเชยเทศประกอบด้วย Eugenol, Cinnamaldehyde, Benzaldehyde เป็นต้น